

DAMIAN SZELESZCZUK¹

Uwagi o funkcjach świadczenia pieniężnego w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 5 sierpnia 2022 roku²

Wpłynął: 15.11.2022. Akceptacja: 21.03.2023

Streszczenie

Przedmiotem opracowania są zmiany w ustawowym kształcie świadczenia pieniężnego wynikające z nowelizacji Kodeksu karnego z 5.08.2022 r. Celem artykułu jest weryfikacja hipotezy, zgodnie z którą istotą wprowadzonych regulacji jest ugruntowanie pozycji świadczenia pieniężnego jako środka o charakterze represyjnym oraz kompensacyjnym. Przyjęte rozwiązania sprawiają, że nowy model świadczenia pieniężnego odrywa się od politycznokryminalnych założeń, które zdeterminowały normatywny kształt tego środka karnego w pierwotnej wersji Kodeksu karnego z 1997 r.

Słowa kluczowe: nowelizacja, kodeks karny, środki karne, świadczenie pieniężne.

---

¹ Dr Damian Szeleszczuk – Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska); e-mail: dd23@kul.pl; ORCID: 0000-0002-7062-3145.

² Badania wykorzystane w artykule nie zostały sfinansowane przez żadną instytucję.

DAMIAN SZELESZCZUK

Comments on the Pecuniary Benefit Functions in the Light of the Amendment to the Criminal Code of August 5, 2022³

Abstract

The subject of the study are changes in the statutory form of cash benefit resulting from the amendment to the Penal Code of 5 August 2022. The aim of the article is to verify the hypothesis, according to which the essence of the introduced regulations is to strengthen the position of a pecuniary benefit as a repressive and compensatory measure. The adopted solutions mean that the new model of pecuniary benefits breaks away from the political and criminal assumptions that determined the normative shape of this penal measure in the original version of the Criminal Code of 1997.

Keywords: amendment, penal code, penal measures, pecuniary benefit.

---

³ The research in this article has not been supported financially by any institution.

Uwagi wstępne

Przepisy określające podstawy orzekania świadczenia pieniężnego były wielokrotnie nowelizowane. Zmiany te doprowadziły do sukcesywnego wzrostu znaczenia tego środka karnego w polityce karnej. Z danych Ministerstwa Sprawiedliwości⁴ wynika, że w 2019 r. w sądach okręgowych i rejonowych orzeczono łącznie 46 915 świadczeń pieniężnych na podstawie art. 43a § 1 i 2 k.k. na łączną kwotę 348 141 107 zł. W roku 2020 ta liczba wynosiła 43 649 i obejmowała kwotę 267 466 906 zł. Z kolei w 2021 r. orzeczono 50 716 świadczeń pieniężnych, opiewających na kwotę 292 312 759 zł⁵. Modyfikacje w ustawowym kształcie świadczenia pieniężnego, które miały miejsce na przestrzeni ponad dwudziestu lat obowiązywania ustawy karnej, zainicjowały jednocześnie proces odchodzenia od politycznokryminalnych założeń k.k. z 1997 r., a w konsekwencji przewartościowania funkcji⁶ stawianych przed tym środkiem karnym⁷.

Funkcje świadczenia pieniężnego

Środkom karnym przypisuje się funkcje analogiczne jak karom. Powinny więc pełnić przede wszystkim funkcję ochronną. Z niej wynikają funkcje szczegółowe, wśród których na pierwszym miejscu wyróżnia się funkcję retrybucyjną. W dalszej kolejności wyodrębnia się funkcję zapobiegawczą, realizującą się na dwóch płaszczyznach, jako prewencja indywidualna i prewencja generalna oraz funkcję kompensacyjną. Podstawową różnicą między funkcjami realizowanymi przez

⁴ Ocena Skutków Regulacji – Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, UD 282. Por.: projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21.06.2021 r. wraz z uzasadnieniem, druk nr 2376, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4AB9D8A7D1091AEFC12588690040BAF9/%24File/2376.pdf> (dostęp: 14.11.2022).

⁵ Statystyki z lat wcześniejszych por. W. Cieślak, T. Kanty, *Wybrane problemy stosowania i wykonywania nawiązki oraz świadczenia pieniężnego na cele społeczne*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2008, 19, s. 83.

⁶ Pojęcie funkcji będzie używane w znaczeniu funkcji postulatywnych, rozumianych jako zamierzone i projektowane przez ustawodawcę następstwa kary. Takie rozumienie funkcji jest tożsame z pojęciem celu kary. Por.: A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 236.

⁷ Por.: Z. Sienkiewicz, *Kilka uwag o kierunkach zmian w regulacji środków karnych*, [w:] R. Jaworski, M. Szostak (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej. Księga pamiątkowa ku czci profesora Zdzisława Kegla*, Wrocław 2005, s. 451.

kary i środki karne jest rozłożenie akcentów. O ile w przypadku kar na plan pierwszy wysuwa się funkcja retrybucyjna, o tyle w przypadku środków karnych pierwszoplanową funkcją jest prewencja oraz kompensacja⁸.

W założeniach ustawodawcy świadczenie pieniężne było pomyślane jako środek, którego orzeczenie stanowiłoby symboliczne upomnienie dla sprawcy, a dla społeczeństwa wyrażałoby komunikat o braku przyzwolenia na określone zachowania⁹. W optyce ustawodawcy świadczenie pieniężne miało więc mieć charakter symbolicznie represyjny i prewencyjny¹⁰. Taka ekspozycja celów stawianych przed świadczeniem pieniężnym znalazła swoje odzwierciedlenie w uzasadnieniu projektu k.k., gdzie stwierdzono, że „nie jest ono formą naprawienia szkody i nie może go zastępować, lecz pełni funkcję związaną z potrzebą kształtowania świadomości prawnej, np. w wypadku, gdy sąd odstępuje od wymierzenia kary lub umarza warunkowo postępowanie, orzeczenie świadczenia pieniężnego jest zewnętrznym wyrazem tego, że sprawca popełnił czyn zabroniony”¹¹. Proces sukcesywnego odchodzenia od politycznokryminalnych założeń k.k. z 1997 r. został zainicjowany w 2000 r.¹², kiedy to wprowadzono obligatoryjną podstawę orzekania świadczenia pieniężnego w razie skazania za przestępstwo z art. 178a k.k. i podniesiono jego wysokość, która nie mogła przekroczyć dziesięciokrotności najniższego wynagrodzenia w czasie orzekania w pierwszej instancji (art. 49a k.k.)¹³. Rozbudowanie

⁸ Por.: M. Szweczyk, *System środków karnych w projekcie nowego prawa karnego*, [w:] S. Waltoś, Z. Doda, A. Światłowski, J. Rybak, Z. Wrona (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 154; eadem, *Uwagi dotyczące niektórych kar dodatkowych w kodeksie karnym*, „Państwo i Prawo” 1988, 5, s. 104–108; eadem, *Kilka uwag na temat funkcji środków karnych na tle obowiązującego kodeksu karnego*, [w:] L. Leszczyński, E. Skrzętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005, s. 353.

⁹ Por.: W. Cieślak, *Świadczenie pieniężne*, [w:] M. Melezini (red.), *System prawa karnego*, t. VI, *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, Warszawa, 2016, s. 706.

¹⁰ Por.: M. Melezini, *Środki karne jako instrument polityki kryminalnej*, Białystok 2013, s. 103.

¹¹ Stosownie do tej koncepcji ustawodawca ukształtował możliwość orzeczenia świadczenia pieniężnego na określony cel społeczny w wysokości nieprzekraczającej trzykrotności najniższego miesięcznego wynagrodzenia w czasie orzekania w pierwszej instancji w razie odstąpienia od wymierzenia kary (art. 49 k.k.), warunkowego umorzenia postępowania karnego (art. 67 § 3 k.k.), warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 72 § 2 k.k.), nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 7 k.k.) lub orzeczenia kary ograniczenia wolności (art. 36 § 2 k.k.). Por.: Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeksu karnego, [w:] *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 149.

¹² Ustawa z 14.04.2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, Dz.U. Nr 48, poz. 548. Por.: Z. Sienkiewicz, *Zmiany w regulacji środków karnych wprowadzone ustawą z dnia 14 kwietnia 2000 roku*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2000, 7, s. 41.

¹³ Por.: eadem, *Kilka refleksji o funkcjach świadczenia pieniężnego*, [w:] A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska (red.), *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013, s. 168.

catalogu przypadków orzekania omawianego środka karnego uwypukliło jego represyjny charakter¹⁴.

Ratio legis zmian, które miały miejsce w 2010 r.¹⁵, było zaostrzenie odpowiedzialności karnej wobec sprawców przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, którzy znajdowali się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego. Polegały one z jednej strony na zmianie beneficjenta świadczenia pieniężnego, w związku z utworzeniem Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (FPPiPP), a z drugiej na wprowadzeniu możliwości orzekania świadczenia pieniężnego nie tylko wobec sprawców skazanych za przestępstwo z art. 178a k.k., jak przewidywał art. 49 § 2 k.k., ale także wobec sprawcy skazanego za przestępstwo z art. 179 lub 180 k.k. Jednocześnie ujednolicono górną granicę świadczenia pieniężnego orzeganego na podstawie art. 49 § 1 i § 2 k.k., określając ją na kwotę 60 000 zł. Jak zauważono w piśmiennictwie, zmiany ustawodawcze zmierzające do zaostrzenia odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji¹⁶ sprawiły, że w wypadku świadczenia pieniężnego funkcją dominującą stała się funkcja represyjna¹⁷.

Źródłem wielu wątpliwości była możliwość pełnienia przez świadczenie pieniężne funkcji kompensacyjnej. Pierwotna regulacja art. 49 § 1 k.k. nie dawała podstaw do przypisywania świadczeniu pieniężnemu funkcji kompensacyjnej. Jak bowiem podkreślano w uzasadnieniu, „nie jest ono formą naprawienia szkody i nie może go zastępować”¹⁸. Mimo wyraźnego ukierunkowania na symboliczną represję oraz prewencję generalną od samego początku obowiązywania k.k. z 1997 r. część autorów podkreślała, że obecność świadczenia pieniężnego w katalogu środków karnych o charakterze dolegliwości finansowej pozwala na wpisanie go

¹⁴ Por.: M. Leciak, *Świadczenie pieniężne jako szczególna forma naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem*, [w:] G. Artymiak, Z. Cwiąkański (red.), *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody*, Warszawa 2010, s. 206 i n.

¹⁵ Ustawa z 12.02.2010 r., o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska, Dz.U. Nr 40, poz. 227.

¹⁶ Por.: W. Wróbel, *Krytycznie o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za przestępstwa komunikacyjne*, „Państwo i Prawo” 2001, 7, s. 54–64; R.A. Stefański, *Ustawowe zaostrzenie represji za przestępstwa komunikacyjne*, „Prokuratura i Prawo” 2010, 7–8, s. 7–27.

¹⁷ Por.: W. Górski [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1–52*, wyd. 5, Warszawa 2016, art. 43a, Lex/el. Kolejne zmiany były następstwem nowelizacji k.k. z 20.03.2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 541), która weszła w życie 18.05.2015 r. Zmieniony art. 49 § 2 k.k. wprowadził obowiązek orzekania przez sąd świadczenia pieniężnego w minimalnej kwocie 5000 złotych w przypadku skazania za przestępstwa z art. 178a § 1, art. 179 i 180 k.k. lub 10 000 zł w przypadku tzw. *quasi*-recydywistów, tj. sprawców przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k. W wyniku nowelizacji k.k. z 20.2.2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 396), od 1.07.2015 r. zmieniła się systematyka środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego. Podstawy jego orzekania zostały ujęte w nowo dodanym art. 43a k.k.

¹⁸ Por.: Uzasadnienie rządowego projektu..., s. 149.

w „obręb sprawiedliwości naprawczej, poprzez ścisłe połączenie z tzw. szkodą wtórną (w odróżnieniu od bezpośredniej), polegającą na naruszeniu porządku prawnego”¹⁹. W świadczeniu pieniężnym dopatrywano się zatem „pośredniej”²⁰, „symbolicznej”²¹, lub zryczałtowanej²² formy naprawienia szkody. Większość jednak autorów negowała kompensacyjny charakter świadczenia pieniężnego²³, akcentując mieszany, represyjno-prewencyjny charakter tego środka karnego²⁴. Wskazane rozbieżności unaocniają, jak trudno było precyzyjnie określić funkcje, które miał pełnić ten środek karny²⁵. Nie sposób nie zauważyć, że w następstwie wielu nowelizacji środek ten utracił swoją pierwotną naturę. Pomimo tego, że nadal może być orzekany w związku z odstąpieniem od wymierzenia kary oraz w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 43a § 1 k.k.), to jednak liczne modyfikacje doprowadziły do tego, że ze środka o symboliczno-represyjnym i prewencyjnym charakterze, który miał być orzekany w związku z zaniechaniem ukarania sprawcy, w wysokości nieprzekraczającej trzykrotności najniższego wynagrodzenia, stał się obligatoryjnym środkiem karnym o charakterze majątkowym, służącym zwalczaniu przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, w którym na plan pierwszy wysuwa się funkcja represyjna z coraz wyraźniej zaznaczającą swoją obecność funkcją kompensacyjną²⁶. Zmiany w normatywnej regulacji świadczenia pieniężnego, wynikające z ustawy z 5.08.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, która wejdzie w życie 1.01.2023 r., pogłębiają te tendencje, jeszcze mocniej akcentując kompensacyjny i represyjny charakter świadczenia pieniężnego.

¹⁹ Por.: A. Zachuta, *Nawiązka i świadczenie pieniężne w prawie karnym*, „Monitor Prawniczy” 2005, 9, s. 438.

²⁰ Por.: W. Cieślak, *Nawiązka w polskim prawie karnym*, Gdańsk 2006, s. 142.

²¹ Por.: M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007, s. 125.

²² Por.: Z. Sienkiewicz, *Środki karne o charakterze majątkowym w projekcie kodeksu karnego*, [w:] *Problemy Nauk Penalnych. Prace ofiarowane Pani Profesor Oktawii Górniok*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego nr 1550, Katowice 1996, s. 148.

²³ Por.: R.A. Stefański, *Świadczenie pieniężne*, [w:] idem (red.), *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, Warszawa 2016, s. 300, A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 133; W. Zalewski, *Sprawiedliwość naprawcza. Początek ewolucji polskiego prawa karnego*, Gdańsk 2007, s. 264.

²⁴ Por.: M. Leciak, *Świadczenie pieniężne*, [w:] P. Daniluk (red.), *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znolizowanym kodeksie karnym*, Warszawa 2017, s. 312.

²⁵ Zdaniem W. Zalewskiego o możliwości pełnienia funkcji kompensacyjnej przez świadczenie pieniężne można mówić dopiero od 2010 r., z chwilą powołania do życia FPPiPP, który stał się beneficjentem świadczeń pieniężnych. Por.: W. Zalewski, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, wyd. 5, Warszawa 2021, art. 43a, NB 6, Legalis/el.

²⁶ Por.: M. Leciak, *Świadczenie pieniężne*, [w:] P. Daniluk (red.), op. cit., s. 310.

Funkcje świadczenia pieniężnego po nowelizacji k.k. z 5.08.2022 r.

Nowelizacja²⁷ dokonała zmiany treści art. 43a k.k. Przepis ten został uchwalony w wersji zaproponowanej w ministerialnym projekcie nowelizacji k.k.w. i k.k. z 29.10.2021 r.²⁸, który w trakcie prac parlamentarnych nie uległ żadnym modyfikacjom²⁹. Ustawa przewiduje znaczące poszerzenie katalogu przestępstw, w przypadku skazania za które konieczne będzie obligatoryjne orzeczenie świadczenia pieniężnego w wysokości nie niższej niż 5000 zł (art. 43a § 2 k.k.), a w wypadku niektórych typów rodzajowych nie mniejszej niż 10 000 zł (art. 43a § 3 k.k.) na rzecz FPPiPP³⁰. Uzasadnienia dla wprowadzenia obligatoryjnego trybu orzekania świadczenia pieniężnego dostarcza ustawodawcy konieczność wzmożenia finansowej dolegliwości reakcji prawnokarnej wobec sprawców określonych przestępstw „bez pokrzywdzonych”, którzy w sytuacji orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nie ponosiliby żadnej dolegliwości finansowej, co w konsekwencji mogłoby doprowadzić do sytuacji, że kara nie spełniłaby w wystarczający sposób swoich funkcji³¹.

Katalog przestępstw uzasadniających obligatoryjne orzeczenie świadczenia pieniężnego obejmuje: niektóre przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu ujęte w art. 164 § 1 k.k. (umyślne spowodzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa katastrofy), w art. 165 § 1 k.k. (umyślne spowodzenie niebezpieczeństwa powszechnego), w art. 165 a § 1 lub 2 k.k. (finansowanie przestępstw terrorystycz-

²⁷ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 1855.

²⁸ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 29.10. 2021 r., <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12353001/katalog/12826460#12826460> (dostęp: 14.11.2022).

²⁹ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21.06.2022 r. wraz z uzasadnieniem, druk sejmowy IX kadencji nr 2376, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4AB9D8A7D1091AEFC12588690040BAF9/%24File/2376.pdf> (dostęp: 3.10.2022).

³⁰ Znowelizowany art. 43a § 2 k.k. ma następującą treść: „W razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 164 § 1, art. 165 § 1, art. 165a § 1 lub 2, art. 171 § 1, 2 lub 3, art. 174 § 1, art. 178a § 1, art. 178b, art. 179, art. 180, art. 200a § 1 lub 2, art. 200b, art. 202 § 4b lub 4c, art. 244, art. 255a § 1 lub 2, art. 258 § 1, art. 263 § 2 sąd orzeka świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w wysokości co najmniej 5000 złotych, do wysokości określonej w § 1”. Art. 43a § 3 k.k. ma następujące brzmienie: „W razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 178a § 4, art. 202 § 3, 4 lub 4a, art. 258 § 2, 3 lub 4, art. 263 § 1 sąd orzeka świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w wysokości co najmniej 10 000 złotych, do wysokości określonej w § 1”.

³¹ Por.: Stanowisko MS zgłoszone do uwag RPO w ramach opiniowania do projektu ustawy o zmianie ustawy – kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 29 października 2021 r., s. 10, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4AB9D8A7D1091AEFC12588690040BAF9/%24File/2376.pdf>, s. 76 (dostęp: 17.10.2022).

nych), w art. 171 § 1–3 k.k. (wytwarzanie lub obrót niebezpiecznymi substancjami), określone przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, ujęte w art. 174 § 1 k.k. (umyślne spowodowanie niebezpieczeństwa katastrofy komunikacyjnej), w art. 178a § 1 i § 4 k.k. (prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub odurzenia), w art. 178b k.k. (niezastosowanie się do polecenia zatrzymania pojazdu), w art. 179 k.k. (dopuszczenie do ruchu pojazdu niebezpiecznego), w art. 180 k.k. (pełnienie czynności związanych z ruchem w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego), część przestępstw przeciwko wolności seksualnej, ujęte w art. 200a § 1 lub 2 k.k. (tzw. *grooming*), w art. 200b k.k. (publiczne propagowanie pedofilii), w art. 202 § 3–4c k.k. (pornografia z udziałem małoletniego), przestępstwo przeciwko wymiarowi sprawiedliwości, ujęte w art. 244 k.k. (niezastosowanie się do orzeczonych środków karnych) oraz przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu ujęte w art. 255a § 1 lub 2 k.k. (propagowanie treści ułatwiających popełnienie przestępstwa terrorystycznego), w art. 258 § 1–4 k.k. (branie udziału w zorganizowanej grupie przestępczej), w art. 263 § 1 i 2 k.k. (nielegalne posiadanie broni lub amunicji). Z dniem wejścia w życie nowelizacji z 5.08.2022 r. (1.01.2023 r.), liczba typów rodzajowych, za które sąd będzie musiał orzec świadczenie pieniężne, zwiększy się z czterech do trzydziestu. Nie można pominąć faktu, że tą samą nowelą zmieniono również ustawę z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii³², wprowadzając obligatoryjność świadczenia pieniężnego (w minimalnej wysokości 1000 zł), w przypadku większości przestępstw narkotykowych³³.

Uzasadniając taki kodeksowy kształt katalogu przestępstw, podkreślono, że „projekt przewiduje obligatoryjne świadczenie pieniężne w razie skazania za przestępstwa, które z reguły nie mają pokrzywdzonych, ale naruszają dobra zbiorowe, a zarazem zagrażają pośrednio, a niekiedy nawet bezpośrednio istotnym dobrom osobistym lub są wynikiem ich naruszenia. Z reguły ten środek karny nie będzie orzekany obok środków kompensacyjnych, a więc nie wpłynie na zmniejszenie możliwości ich egzekucji przez pokrzywdzonego”³⁴.

W oparciu o powyższe motywy trudno przyjąć, że ustawodawca w sposób wyczerpujący i przekonujący uzasadnił konieczność tego typu radykalnej zmiany. Katalog przestępstw jawi się jako przypadkowy i dość naturalne jest pytanie o to,

³² Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 2050 ze zm. W art. 70 po ust. 4 dodano ust. 4a w brzmieniu: „W razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 53 ust. 1, 1a lub 2, art. 55 ust. 1, 2 lub 3, art. 56 ust. 1, 2 lub 3, art. 58 ust. 1 lub 2, art. 59 ust. 1, 2 lub 3, art. 61, art. 62 ust. 1 lub 2, art. 62b ust. 2, art. 63 ust. 1, 2 lub 3 sąd orzeka świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 Kodeksu karnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w wysokości co najmniej 1000 złotych, do wysokości 60 000 złotych.”

³³ Problematyka ta będzie przedmiotem odrębnego opracowania przygotowywanego przez autora.

³⁴ Por.: uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21.06.2021 r., s. 65.

dlaczego zrezygnowano z obowiązku orzekania świadczenia pieniężnego w odniesieniu do innych typów czynów zabronionych, w których brak pokrzywdzonego³⁵. Wyrazem tych wątpliwości jest stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, który, kontestując projektowany katalog, wskazywał jednocześnie na typy przestępstw, które w jego ocenie można zakwalifikować do tej samej grupy co przestępstwa, w przypadku skazania za które konieczne będzie orzeczenie świadczenia pieniężnego. Zaliczył do nich typy rodzajowe ujęte w następujących artykułach k.k.: 229, 231, 233, 239, 240, 241, 242, 243, 244a, 244b, 248, 250a, 255, 256, 259a, 261, 265, 266, 270a, 271a, 273, 274, 306a i 310³⁶. Można jedynie domniemywać, że wyjaśnieniem braku tych przestępstw w katalogu ujętym w art. 43a § 2 i 3 k.k., jest fakt, że trudno byłoby je powiązać z celami FPPiPP, które zostały bardzo szeroko określone w art. 43 § 8 k.k.w.³⁷. Można również przypuszczać, że powodem, dla którego katalog ten nie obejmuje wszystkich przestępstw, w których nie ma pokrzywdzonych, są względy polityki karnej. Ustawodawca uznał, że w zakresie polityki karnej ma prawo swobodnie kształtować katalog przestępstw wymagających surowszej reakcji karnej.

Wzmiankowane uzasadnienie wskazuje ponadto, że katalog przestępstw został ukształtowany właśnie w oparciu o kryterium „braku pokrzywdzonego”, co ma służyć ograniczeniu sytuacji, w której wymierzenie świadczenia pieniężnego mogłoby utrudnić lub wydłużyć egzekucję środków kompensacyjnych orzekanych na rzecz pokrzywdzonego. Przytoczony fragment motywów ustawodawczych pozwala domniemywać, że kluczem, którym kierował się ustawodawca, kreując katalog przestępstw skutkujących obowiązkiem orzeczenia świadczenia pieniężnego, była przynależność do kategorii „przestępstw bez pokrzywdzonych”. Wydaje się, że w ten sposób ustawodawca nawiązał do kryminologicznej koncepcji tzw. „przestępstw bez ofiar” (*victimless crime*)³⁸. W odniesieniu do tej kategorii przestępstw uznaje się, że pokrzywdzonym jest całe społeczeństwo, którego system wartości

³⁵ Por.: uwagi SN do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (UD 282), BSA II. 021.22.2021, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12353001/12826472/12826475/dokument533644.pdf> (dostęp: 4.10.2022).

³⁶ Por.: Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 24.11.2021 r., IX.022.1.2021 r., <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12353001/12826466/12826469/dokument533632.pdf> (dostęp: 18.10.2022).

³⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 53. Szerzej patrz: E. Bieńkowska, *Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej po najnowszych zmianach*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2016, 3, s. 5–25 oraz Z. Wrona, *Charakter prawny Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Fundusz Sprawiedliwości*, [w:] D. Szumilo-Kulczycka (red.), *W pogoni za rzetelnym procesem karnym. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Waltosowi*, Warszawa 2022, s. 379–390.

³⁸ Por.: W. Dadak, „Przestępstwa bez ofiar” – zapomniana koncepcja czy aktualny problem kryminalnopolityczny, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica” 2016, 2, s. 130–142.

ulega znacznej erozji, co z kolei może stanowić przyczynę i źródło poważniejszej przestępczości³⁹.

Oparcie się przez ustawodawcę na kryminologicznej koncepcji „przestępstw bez ofiar”, w której za zbiorowego pokrzywdzonego uznaje się całe społeczeństwo, zdaje się wskazywać, że zamierzeniem ustawodawcy było nadanie świadczeniu pieniężnemu charakteru środka karnego pełniącego również funkcję kompensacyjną. Taka perspektywa nawiązuje do poglądu, w świetle którego świadczenie pieniężne pełni funkcję abstrakcyjnego zadośćuczynienia społeczeństwu (tzw. kompensacja pośrednia) poprzez fakt, że pozwala na rekompensatę społecznych kosztów przestępczości jako takiej lub jej konkretnych przejawów (np. kierowanych przeciwko określonym dobrom prawnie chronionym)⁴⁰. Niewątpliwie bazą dla takiego postrzegania świadczenia pieniężnego były również zapatrywania, które dostrzegały w świadczeniu pieniężnym środek służący naprawieniu szkody wyrządzonej „zbiorowemu pokrzywdzonemu”, co pozwalało uznać, że pełni ono funkcję kompensacyjną w szerokim znaczeniu tego słowa⁴¹. Jasne jest bowiem, że nie może chodzić o kompensację w sensie ścisłym, rozumianą jako naprawienie szkody pokrzywdzonemu, ale o kompensację w sensie szerokim, oznaczającym wyrównanie wszelkich szkód wyrządzonych przestępstwem, w tym również tzw. szkód społecznych⁴². Zdają się to potwierdzać motywy ustawodawcze, z których wynika, że zasadniczymi powodami uchwalonych zmian była nagminność przestępstw narkotykowych i innych przestępstw przeciwko istotnym dobrom osobistym, jak również potrzeba oddziaływania w zakresie prewencji ogólnej i indywidualnej, ale bez podwyższenia zagrożenia karą pozbawienia wolności, lecz przez poszerzenie podstaw orzekania świadczenia pieniężnego związanego z kompensacyjną funkcją kary⁴³. Konkretyzując tę racjonalizację, podkreślono, że „umyślne przestępstwa przeciwko istotnym dobrom zbiorowym (zdrowie publiczne, bezpieczeństwo w komunikacji, bezpieczeństwo powszechne, porządek publiczny), zagrażają pośrednio dobrom osobistym wyższego rzędu (na przykład życie, zdrowie)”⁴⁴. W dalszej części uzasadnienia zwraca się uwagę, że „charakter tych przestępstw oraz pośrednie zagrożenie dla istotnych dóbr osobistych powoduje, że są one

³⁹ Por.: A. Księżopolska, *Problem tzw. „przestępstw” bez ofiar*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2003, 6–9, s. 12.

⁴⁰ Por.: K.A. Politowicz, *Próba charakterystyki świadczeń płatniczych na cele społeczne. Dochodzenie świadczenia pieniężnego oraz nawiązki*, „Probacja” 2011, 3, s. 28–30.

⁴¹ Por.: W. Cieślak, *Nawiązka...*, s. 176–177.

⁴² Por.: Z. Gostyński, *Karnoprawny obowiązek naprawienia szkody*, Katowice 1984, s. 80–81 oraz Z. Sienkiewicz, *O kompensacji w nowym kodeksie karnym*, [w:] O. Górniok (red.), *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi*, Katowice 1999, s. 112–113.

⁴³ Por.: uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21.06.2021 r., s. 64.

⁴⁴ Ibidem.

powiązane z celem FPPiPP, jakim jest pomoc pokrzywdzonym (przykładowo wypadkami drogowymi, przestępstwami z użyciem broni palnej, przeciwko wolności seksualnej małoletnich, przestępczością zorganizowaną) oraz pomoc terapeutyczna osobom uzależnionym od narkotyków i pomoc psychologiczna oraz prawna małoletnim wykorzystywanym seksualnie i ich rodzinom, jak również kampanie informacyjne w przedmiotowych zakresach, na który to cel środki te będą przeznaczone. W konsekwencji tego uzasadnione jest, aby świadczenie pieniężne za omawiane przestępstwa było orzekane na rzecz FPPiPP⁴⁵.

Takie postrzeganie funkcji świadczenia pieniężnego odwołuje się bardzo wyraźnie do koncepcji artykułowanej w doktrynie prawa karnego przez Z. Sienkiewicz, która na gruncie pierwotnego stanu prawnego podkreślała, że „świadczenie pieniężne nie jest formą naprawienia szkody, lecz stanowi odrębny środek karny, pełniący funkcje penalne. Jeżeli jednak pomiędzy charakterem popełnionego przez sprawcę przestępstwa (np. przestępstwa przeciwko życiu czy zdrowiu) oraz celem, na jaki orzeczono świadczenie pieniężne, zachodzi związek, można to potraktować jako tzw. symboliczne naprawienie szkody, a świadczenie pieniężne nabiera charakteru środka kompensacyjnego”⁴⁶.

Trzeba również zauważyć, że jednocześnie z procesem „ukompensacyjnienia” świadczenia pieniężnego, następstwem nowelizacji z 5.08.2022 r. są zmiany nadające temu środkowi karnemu bardziej represyjny charakter. Retrybutywny charakter świadczenia pieniężnego wynika nie tylko z poszerzenia podstaw stosowania tego środka karnego, ale przede wszystkim z jego właściwości jako instrumentu o charakterze dolegliwości finansowej, którego istota sprowadza się do zapłacenia określonej kwoty pieniężnej na rzecz wskazanego w ustawie podmiotu. Jak podkreśla się w piśmiennictwie, kary finansowe zawierają w sobie symboliczną ideę odpłaty, w takich bowiem kategoriach należy traktować utratę pieniędzy lub obowiązek ich uiszczenia⁴⁷. Represyjny charakter świadczenia pieniężnego uwidacznia się również w tym, że jest ono obligatoryjnym środkiem karnym orzekanym obok kary, co poważnie zwiększa jego dolegliwość. Fakt ten, w połączeniu z minimalną wysokością świadczenia pieniężnego, która w wypadku typów rodzajowych określonych w art. 43a § 2 k.k. wynosi 5000 zł, a w wypadku typów ujętych w art. 43a § 3 k.k. – 10 000 zł, zdaje się potwierdzać tezę, że celem ustawodawcy było zwielokrotnienie dolegliwości w stosunku do sprawców określonych przestępstw. Podkreślenia wymaga, że obowiązek orzekania świadczenia pieniężnego w połączeniu z określeniem minimalnej granicy w odniesieniu do niektórych przestępstw budzi

⁴⁵ Ibidem, s. 65.

⁴⁶ Por.: Z. Sienkiewicz, [w:] M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, (art. 32–116), Gdańsk 2000, s. 73.

⁴⁷ Por.: L. Lernell, *Rozważania o przestępstwie i karze na tle zagadnień współczesności*, Warszawa 1975, s. 224 n.

poważne wątpliwości, także natury konstytucyjnej. Rozwiązanie to ogranicza niewątpliwie zakres swobody sędziowskiej, do tego stopnia, że sąd nie może zrezygnować z orzeczenia tego środka reakcji karnej, choćby nawet postrzegał go jako niecelowy lub szkodliwy. W pewnych sytuacjach może to prowadzić do zastosowania reakcji karnej bardziej dolegliwej niż wynikałoby to ze stopnia winy i społecznej szkodliwości⁴⁸.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza potwierdza, że ustawodawca zakłada zwiększenie roli świadczenia pieniężnego w kreowaniu polityki karnej, przypisując mu pełnienie przede wszystkim funkcji represyjnej oraz kompensacyjnej (w sensie szerokim). Wyodrębnienie przez ustawodawcę kategorii „przestępstw bez ofiar” uzasadnia nadanie świadczeniu pieniężnemu charakteru środka służącego kompensacji społecznych szkód wynikających z przestępczości. Rola tego środka karnego przestała być wyłącznie symboliczna, jak zakładano u progu kodyfikacji karnej z 1997 r. Oczywiście odejście od politycznokryminalnych założeń leżących u podstaw jakiejś instytucji nie zawsze musi być oceniane negatywnie. Założenia polityki karnej są zmiennie w czasie, a wpływ na nie mają m.in. zmiany społeczne, wzrost przestępczości danego rodzaju czy praktyka stosowania prawa. Jak się wydaje, ani te, ani inne czynniki nie dawały podstaw do tak radykalnej i daleko idącej zmiany, jaką zaproponował ustawodawca. Statystyczny obraz przestępczości w grupie przestępstw wymienionych w art. 43a § 2 i 3 nie uzasadniał podniesienia poziomu represyjności. Dlatego krytycznie należy ocenić poszerzenie zakresu stosowania świadczenia pieniężnego (wzrost o 750%). Dokonane zmiany w katalogu przestępstw cechuje w dużej mierze element przypadkowości. Obligatoryjność orzekania świadczenia pieniężnego budzi wątpliwości natury konstytucyjnej, związane m.in. z zasadą proporcjonalności. Obowiązek stosowania środka karnego uzasadnia zarzut ograniczenia konstytucyjnej kompetencji sądu do sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Jednocześnie uniemożliwia indywidualizację wymiaru kary. Zabieg taki, redukując elastyczność wymiaru sprawiedliwości, jest odczy-

---

⁴⁸ Por.: P. Daniluk, *Konstytucyjny standard swobody orzeczniczej sądu a obligatoryjne środki reakcji karnej*, [w:] M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala (red.), *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, Warszawa 2022, s. 217 n.

tywany jako wyraz swoistego braku zaufania do sądów⁴⁹ i traktowany jako typowy przykład kształtowania polityki karnej w drodze ustawodawczej⁵⁰.

Bibliografia

Literatura

- Bieńkowska E., *Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej po najnowszych zmianach*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2016, 3.
- Budyn-Kulik M., [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007.
- Cieślak W., *Świadczenie pieniężne*, [w:] M. Melezini (red.), *System prawa karnego*, t. VI, *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, Warszawa 2016.
- Cieślak W., *Nawiązka w polskim prawie karnym*, Gdańsk 2006.
- Cieślak W., Kanty T., *Wybrane problemy stosowania i wykonywania nawiązki oraz świadczenia pieniężnego na cele społeczne*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2008, 19.
- Dadak W., „Przestępstwa bez ofiar” – zapomniana koncepcja czy aktualny problem kryminalnopolityczny, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica” 2016, 2.
- Daniluk P., *Konstytucyjny standard swobody orzeczniczego sądu a obligatoryjne środki reakcji karnej*, [w:] M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala (red.), *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, Warszawa 2022.
- Gardocki L., *Kształtowanie polityki karnej drogą ustawodawczą*, „Studia Iuridica” 1979, 8.
- Gostyński Z., *Karnoprawny obowiązek naprawienia szkody*, Katowice 1984.
- Górowski W., [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1–52*, wyd. 5, Warszawa 2016, art. 43a, Lex/el.
- Kaczmarek T., *Nowy polski kodeks karny i jego aksjologiczne i kryminalnopolityczne założenia*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1998, 3.
- Książopolska A., *Problem tzw. „przestępstw” bez ofiar*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2003, 6–9.
- Leciak M., *Świadczenie pieniężne*, [w:] P. Daniluk (red.), *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znowelizowanym kodeksie karnym*, Warszawa 2017.
- Leciak M., *Świadczenie pieniężne jako szczególna forma naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem*, [w:] G. Artymiak, Z. Cwiąkański (red.), *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody*, Warszawa 2010.
- Lernell L., *Rozważania o przestępstwie i karze na tle zagadnień współczesności*, Warszawa 1975.
- Marek A., *Prawo karne*, Warszawa 2011.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007.

⁴⁹ Zob.: T. Kaczmarek, *Nowy polski kodeks karny i jego aksjologiczne i kryminalnopolityczne założenia*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1998, 3, s. 10–27.

⁵⁰ Zob.: L. Gardocki, *Kształtowanie polityki karnej drogą ustawodawczą*, „Studia Iuridica” 1979, 8, s. 62.

- Melezini M., *Środki karne jako instrument polityki kryminalnej*, Białystok 2013.
- Politowicz K.A., *Próba charakterystyki świadczeń płatniczych na cele społeczne. Dochodzenie świadczenia pieniężnego oraz nawiazki*, „*Probacja*” 2011, 3.
- Sienkiewicz Z., [w:] M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, t. II (art. 32–116), Gdańsk 2000.
- Sienkiewicz Z., *Kilka refleksji o funkcjach świadczenia pieniężnego*, [w:] A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska (red.), *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Warszawa 2013.
- Sienkiewicz Z., *Kilka uwag o kierunkach zmian w regulacji środków karnych*, [w:] R. Jaworski, M. Szostak (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej. Księga pamiątkowa ku czci profesora Zdzisława Kegla*, Wrocław 2005.
- Sienkiewicz Z., *O kompensacji w nowym kodeksie karnym*, [w:] O. Górniok (red.), *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi*, Katowice 1999.
- Sienkiewicz Z., *Środki karne o charakterze majątkowym w projekcie kodeksu karnego*, [w:] *Problemy Nauk Penalnych. Prace ofiarowane Pani Profesor Oktawii Górniok*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego nr 1550, Katowice 1996.
- Sienkiewicz Z., *Zmiany w regulacji środków karnych wprowadzone ustawą z dnia 14 kwietnia 2000 roku*, „*Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*” 2000, 7.
- Stefański R.A., *Świadczenie pieniężne*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, Warszawa 2016.
- Stefański R.A., *Ustawowe zaostrenie represji za przestępstwa komunikacyjne*, „*Prokuratura i Prawo*” 2010, 7–8.
- Szewczyk M., *Kilka uwag na temat funkcji środków karnych na tle obowiązującego kodeksu karnego*, [w:] L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005.
- Szewczyk M., *System środków karnych w projekcie nowego prawa karnego*, [w:] S. Waltoś, Z. Doda, A. Światłowski, J. Rybak, Z. Wrona (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993.
- Szewczyk M., *Uwagi dotyczące niektórych kar dodatkowych w kodeksie karnym*, „*Państwo i Prawo*” 1988, 5.
- Wrona Z., *Charakter prawny Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Fundusz Sprawiedliwości*, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), *W pogoni za rzetelnym procesem karnym. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Waltosowi*, Warszawa 2022.
- Wróbel W., *Krytycznie o zaostreniu odpowiedzialności karnej za przestępstwa komunikacyjne*, „*Państwo i Prawo*” 2001, 7.
- Zachuta A., *Nawiazka i świadczenie pieniężne w prawie karnym, cz. II*, „*Monitor Prawniczy*” 2005, 9.
- Zalewski W., [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116. Wyd. 5*, Warszawa 2021, art. 43a, Legalis/el.
- Zalewski W., *Sprawiedliwość naprawcza. Początek ewolucji polskiego prawa karnego*, Gdańsk 2007.

Akty prawne

- Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.
 Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 53 ze zm.
 Ustawa z 14.04.2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, Dz.U. Nr 48, poz. 548.
 Ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 2050, ze zm.
 Ustawa z 12.02.2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska, Dz.U. Nr 40, poz. 227.
 Ustawa z 5.08.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 1855.

Projekty aktów prawnych

- Rządowy projekt nowego kodeks karnego, [w:] *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997.
 Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 29.10.2021 r., <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12353001/katalog/12826460#12826460>
 Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21.06.2022 r. wraz z uzasadnieniem, druk sejmowy IX kadencji nr 2376, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4AB9D8A7D1091AEFC12588690040BA-F9/%24File/2376.pdf>
 Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeks karnego, [w:] *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997.

Inne materiały legislacyjne

- Uwagi zgłoszone w ramach opiniowania do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 29 października 2021 r., <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4AB9D8A7D1091AEFC12588690040BA-F9/%24File/2376.pdf> (dostęp: 17.10.2022).
 Uwagi SN do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (UD 282), BSA II. 021.22.2021, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/2/12353001/12826472/12826475/dokument533644.pdf> (dostęp: 4.10.2022).
 Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 24.11.2021 r., IX.022.1.2021 r., <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/2/12353001/12826466/12826469/dokument533632.pdf> (dostęp: 18.10.2022).